Bazar, 26 yanvar 1919-cu il, nömrə 97

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 23 rəbiülaxir sənə 1337. 26 kanuni-sani sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rubledir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rubledir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Əlisahib Ələkbərov öz sevgili qardaşı **Əlimuxtar Ələkbərovun** uzun müddət naxoş yatdıqdan sonra vaxtsız vəfat etdiyini kamali-təhəssür [böyük bir kədər] və hüznlə öz qövm-əqrəbalarına və dost-aşnalarına xəbər verir. Təşyeyi-cənazə [cənazənin yola salınması] bu gün yekşənbə [bazar] günü yanvar ayının 26-sında səhər saat 10-un yarısında öz xüsusi evlərindən (Verxni-Təzəpir və Gimnaziçeski küçələrin küncündə 22-70 nömrəli ev) qaldırılıb Təzəpirə gətiriləcək.

2659

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Ağahüseyn Ələkbərov və Ələddin Mustafayev birincinin əmisi oğlu, ikincinin yoldaşı **Əlimuxtar Ələkbərovun** vaxtsız vəfat etdiyini öz qövm-əqrəbalarına və dost-aşnalarına kamali-hüzn və təhəssürlə xəbər verirlər. Təşyeyi-cənazə yekşənbə günü yanvar ayının 26-sında səhər saat 10-un yarısında öz evlərindən (Verxni-Təzəpir və Gimnaziçeski küçələrin küncündə 22-70 nömrəli ev) qaldırılıb Təzəpir məscidinə gətiriləcək.

2660

QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]

Məsai (Zəhmət) nazirinin icbari qərardadı

Bakı rayonunda Fabrika Müfəttişliyinin qanunu şamil olan mədən sahiblərinə təklif edirəm ki, bu qərardad elan edilən gündən bir həftə müddətinə qədər öz mədənlərinin idarəsini tapşırdıqları zaman şəxslərin siyahısını və o şəxslərin mədənlər haqqındakı qanun qərardadının (1913-cü ildə nəşr edilmiş Rusiya qanunlarının 11-ci cildi, 2-nci maddəsi) və müəssisələrdə təhlükəsiz işi aparmaq üçün icbari qərardad qanunlara əməl etməkdən ötrü verdikləri məsuliyyət iltizamnamələrini Bakı quberniyasının fabrika baş müdirinə təqdim etməlidirlər. Gələcəkdə mədən sahibləri, mədən müdirləri haqqında verilən icbari qərardadların dürüst ifa edilməsinə nəzarət etməyə (mədənlər haqqında verilən qanunların 90-92 maddələri) və bundan əlavə, bu tarixdən bir ay müddətinə qədər fabrika, zavod müəssisələri haqqındakı qanun və tələbata müvafiq öz mədənlərini qaydaya salmağa məcbur edilirlər. Bakı quber-

niyasının fabrika müdirinə təklif edirəm ki, göstərilən müddətlər bitdiyi zaman həmin qərardada əməl etməməkdə müqəssir olanları qanuni surətdə məsuliyyətə cəlb etsin.

Məsai naziri A. Səfikürdski
Bakı quberniyasının fabrika baş müdiri vəzifəsini ifa edən V. Kultepin
Bakı, 21 yanvar 1919

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Sülh Konfransı Rusiya haqqında

Sülh Konfransının yanvarın 16-da vaqe olan iclasında Rusiya əhvalı müzakirə edilib, saziş hüsula gəlmişdir. Bu saziş üzrə Rusiya məsələsinin ümumiyyətlə müzakirə edilməsi üçün hökumətlər Rusiya haqqında əllərində olan məlumatdan bir-birlərini xəbərdar etməlidirlər.

Beynəlmiləl Sosialistlər Konfransı

Berndən xəbər verirlər ki, İsveçrə sosialistlərinin razılığına görə, Beynəlmiləl Sosialist Konqresi yanvarın 27-də Berndə təyin edilmişdir. Eyni zamanda, Beynəlmiləl Sendikaçılar Konqresi iclası açılacaqdır.

Axalkələk dairəsində

Axalkələkdən Tiflisə verilən xəbərlərə görə, bu axır həftə müddətində sərhəd yaxınlığında qarışıqlıq müşahidə edilir. Bir neçə gün bundan irəli Potsxov rayonunda müsəlləh [silahlı] bir dəstə sərhəd qaraqolxanamıza hücum edib, altı nəfər saldatı əsir etmişdir. Müsəlləh dəstə arasında əsgərlər olduğu haqqında məlumat vardır. Bu əhvalatdan sonra Axalkələk uyezdi sərhədində olan müsəlman kəndlərində də qarışıqlıq başlanmışdır. Müsəlləh dəstənin hücum etdiyi yerə Axalkələkdən müsəlləh qüvvə göndərilmişdir. Bizim qüvvəmiz ətraf dağlardan atəşə tutulub Mareli kəndinə çəkilməyə məcbur olmuşdur. Burada bizim əsgərlərimiz mühasirə edilib, atəşə tutulmuşdur. Əsgərlərimiz müsəlləh dəstəni yarıb geri çəkilməyə müvəffəq olmuşlardır.

Soçi əhvalı

Soçidən teleqrafla xəbər verirlər ki, burada sağ ünsürlər Rus Milli Şurası təşkil etməkdədirlər. Demokratlar bu işdə iştirak etməyirlər. Soçi nahiyəsinin Könüllü ordu tərəfindən zəbt edilən hissəsindən kəndlilər gürcü hökuməti ilə İngiltərə heyəti namına [adına] məktublar yazıb, əhalini Könüllü ordu əsgərlərinin təcavüzatından mühafizə etməyi xahiş edirlər. Soçi Fəhlələr İttifaqı hamı milli şuraların qapanması tərəfdarıdır.

Ukrayna hökumətinin bolşeviklərə ultimatumu

Yanvarın 21-də Potidən teleqrafla xəbər verirlər ki, Ukrayna Direktoriyası, Şura hökumətinə bir nota verib, 48 saat müddətində bu aşağıda yazılan suallara cavab verilməsini ultimatumvari tələb etmişdir:

1) Rusiya Şura hökuməti, Ukrayna hökuməti əleyhinə olan hərəkati-hərbiyyənin tezliklə dayandırılmasına razıdırmı?

2) Hərgah razı isə tezliklə öz əsgər-

lərini Ukrayna dairəsindən çıxarmalıdır. Ukrayna hökuməti, Şura hökuməti nümayəndələri ilə sülh müzakiratı açılmasına və Rusiya ilə mal dəyişməyə başlanmasına hazırdır.

Hərgah bu suallara təyin edilən müddətdə cavab verilməsə, Ukrayna hökuməti bu işi rəsmi surətdə müharibə elanı ədd [hesab] edəcəkdir.

Təzə müharibələr

Litva qəzetələri yazırlar ki, Ukrayna sərhədini keçib və Lvov şəhərinə gələnlərin rəvayətinə görə, Ternopol oblastında [vilayətində] Ukrayna sərhədini keçən qüvvətli polyak dəstələri ilə külli miqdarda cəm olmuş ukraynalılar arasında təzə və qızğın müharibə başlanmışdır.

Gürcü heyəti-mürəxxəsəsi

Gürcüstan heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] Londondan çıxıb Parisə əzimət etmişdir [yola düşmüşdür].

QƏZETƏLƏRDƏN

Ukraynada Azərbaycan Komissarlığı

Ukraynada yaşayan Azərbaycan və Dağıstan vətəndaşlarının mənafeyini rəsmi surətdə mühafizə etməkdən ötrü Kiyevdə Azərbaycan Komissarlığı təşkil edilmişdir. Komissarlıq rəisi Cəlil Sadiqov, müavini doktor Yusif Salehov, katib Mircəlal Mirtağıyevdir. Məzkur [adı çəkilən] Komissarlıq, Azərbaycan Cümhuriyyətinin rəsmi nümayəndəliyi sifətilə Ukrayna hökuməti tərəfindən təsdiq edilmişdir. (Bu Komissarlıq hələ Azərbaycan istiqlalı elan edilmədən "Müsavat"ın Kiyev şöbəsi sifətilə keçən ildən bəri azərbaycanlıları müdafiə edirdi.)

İngiltərə Baş komandanının Əhməd İzzət paşaya teleqrafı

Mondrosda [Mudrosda] olan İngiltərə qoşunlarının Baş komandanı, İstanbul bəhriyyə [donanma] zabiti Ceylton vasitəsilə Əhməd İzzət paşaya bu məzmunda bir teleqraf göndərmişdir:

"Hökumətimin mənə verdiyi vəkalətə görə Türkiyə hökumətinə xəbər verirəm ki, mütarikə şəraitinin [atəşkəs şərtlərinin] 16-cı maddəsinə əməl olunduqda İngiltərə hökuməti mümkün qədər Türkiyənin şərəf və heysiyyətini gözləməklə bərabər, indiki ağır vəziyyətdən xilas olmasına səy edəcəkdir. Ümidvaram ki, Türkiyə hökuməti İngiltərənin səmimanə hərəkatına şübhə etməz."

"Minbər" qəzetəsi bu teleqrafı dərc və mütarikə şəraitinin 16-cı maddəsini böylə şərh edir:

"Hicaz, Yəmən, Suriya və İraqda olan türk əsgərləri tezliklə oradakı Müttəfiq komandanlığına tabe olmalıdırlar. Kadıköydə olan əsgərlərə gəldikdə, mütarikə şəraitinin 5-ci maddəsinə görə asayiş mühafizəsinə lazım əsgərlərdən başqa qalanları geri getməlidir."

* Smolensk - Yanvarın 14-də Ukrayna şura qoşunları tərəfindən Çerniqov işğal edilmişdir.

Gürcüstan Hərbi vəzirinə [Müdafiə nazirinə] sui-qəsd

"Ertoba" qəzetəsinin xəbər qismində böylə xəbər dərc edilmişdir:

Telavidən mahal komissarından bu məzmunda teleqraf alınmışdır:

"Yanvarın 16-da axşam saat 9-da Gürcüstan Hərbiyyə vəziri Giorqadzeni mövqifə [stansiyaya] müşaiyət edərkən, Maxaradze nam [adlı] bir gürcünün əlində patlanğıç bomba kəşf eylədim. Bu barədə istintaq davam edir."

Tiflis-London

Bu yaxın zamanlarda Tiflis ilə London arasında simsiz teleqraf müxabirəsi [əlaqəsi] başlanacaqdır.

Erməni qoşunlarının tərxisi

Erməni qəzetələrinin məlumatına nəzərən, Ermənistanda xüsusi surətdə erməni qoşunları silah altından çıxarılır amma eyni zamanda 43 yaşınadək olan ermənilərin həpsinin siyahısı tutulur və ermənilərə bəyan edilir ki, hər kəs siyahıya yazılmasa, tənbehə düçar olacaqdır.

Gürcüstanda general Milnin istiqbalı [qarşılanması]

İngiltərənin Şərq cəbhəsindəki Baş komandanı general Miln, Gürcüstan Baş vəzirini [nazirini] ziyarət eyləmişdir. Gürcüstan Baş vəziri ilə Milnin görüşməsi sədrin kabinəsində vaqe olmuşdur. Gürcüstan Baş vəziri general Milnə bu məzmunda bir nitq irad etmişdir [söyləmişdir]:

"Gürcüstan hökuməti namından, möhtərəm general, sizi təbrik edib deyirəm: Xoş gəlmişsiniz! Gürcüstan hökuməti bu etiqaddadır ki, siz Gürcüstanla olan əlaqənizi şayiata [şayiələrə] deyil, həqiqətə müstənidən [istinad edərək] təşxis edirsiniz [müəyyənləşdirirsiniz]. Bunun üçün ən başlıca sübut odur ki, böyük inqilab zamanında böyük gürcü milləti özünü böyük hərc-mərclikdən xilas eylədi. Biz gürcü milləti İngiltərənin Qafqaziyada olan Baş komandanı general Forester-Volkerdən son dərəcə məmnunuq. Çünki bu general birinci zatdır ki, Gürcüstan halına bələd olub, özümüz də İngiltərənin bizimlə olan əlaqəsini düşünə bilmişik. Hər iki millətin bu cür yekdigərini [bir-birini] düşünməsi bizi ümidvar edir ki, gələcəkdə bu millətlər yekdigəri ilə dostanə əlaqədə bulunacaqdırlar. Biz təkrar, möhtərəm general, sizə ərz ediriz ki, xoş gəlmişsiniz!"

Jordaniyanın nitqinə müqabil, general Miln böylə cavab vermişdir:

"Biz buraya sizin böyük dostunuz və müttəfiqiniz sifəti ilə gəldik. Bizim vəkilimiz general Orter hər bir iqdamatında [addımında] böyük etibara malikdir. Ümidvaram ki o, İngiltərənin sizin vətəninizdə bulunmaqdan nə məqsəddə olduğunu sizə andırar. Sizin və bizim düşmənimiz birdir. Onlar almanlar və bolşeviklərdən ibarətdir. Bu iki qüvvənin hər ikisi qanuna və nizama ziddir. Mən təkrar edirəm, biz dost sifətilə buraya gəlmişik. Bizim başqa bəhanəmiz yoxdur. Mən bunu da əlavə edirəm ki, biz qüvvəmiz gələn müavinəti [gücümüz çatan köməkliyi] edəcəyiz amma siz bu barədə öz müavinətinizi əsirgəməməlisiniz. Mütarikə şəraitinə [atəşkəs şərtlərinə] görə almanlar Qafqaziyadan çıxmalıdırlar. Nə qədər onlar tez getsələr, bir o qədər İngiltərənin sizə meyil və məhəbbəti artıq olacaqdır. Bir dəfə də Müttəfiqlər namından sizi, yəni Gürcüs-

tan nümayəndəsi olmaq sifətilə zatialilərinizi təbrik edirəm."

Gürcüstanın Xariciyyə vəziri Ərdəhan mahalı barəsində general Milnə vüsətli [geniş] məlumat vermişdir. Xariciyyə vəziri bəyan eyləmişdir ki, Ərdəhan mahalından Gürcüstan torpağına türk əsakiri [əsgərləri] hücum edirlər. Bunların başında general Xəlil bəy durur.

Bu sözlərə cavab olaraq general Miln demişdir ki, Türkiyə tərəfindən edilən təcavüzlərə yol verilə bilməz. Gürcüstan sərhədini mühafizə etmək üçün ən ciddi tədbirlər ittixaz ediləcəkdir [tədbirlər görüləcəkdir].

İngiltərə müstəmləkələri və Cəmiyyəti-Əqvam

Sülh Konfransında İngiltərənin muxtariyyətli müstəmləkələri Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] zümrəsinə daxil olaraq, bunlar müstəqil millətlər hüququna malik olacaqdırlar. İngiltərə hökuməti isə onların beynəlmiləl hüququnu təftiş edə biləcəkdirlər.

İspaniyada

İspaniyada gəldikcə hərəkat artmaqdadır. İspaniyada yaşayan ruslar şiddətli nəzarət altına alınmışlardır.

* "Tayms" qəzetəsinə xəbər verilir ki, sülhi-ümumi əqd edilənədək [imzalananadək] hər halda bir milyon ingilis əsgərləri silah altında olmalıdır.

* Sülh Konqresində Rusiya məsələsi müzakirə edilərkən, Ali Şura bu məsələdə Müttəfiqlər arasında etilaf [uzlaşma] [əmələ] gəlməsinə çox çalışmışdır.

ŞURAYİ-VÜKƏLADA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

22 yanvar 1919 sənə

Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətləri Dağıstanlılar Cümhuriyyəti Hökumətinə 10 milyon rublə istiqraz vermək və Zaqafqaziya bonları buraxılmasında iştirak etməyə riza vermək barəsində məruzə oxuduqdan sonra qət edilmişdir:

Əsas etibarı ilə Dağıstanlılar Cümhuriyyəti Hökumətinə 10 milyon borc verməyi qəbul etmək, fəqət Maliyyə Nəzarətinə tapşırılsın ki, Türüq və Məabir [Rabitə və Nəqliyyat] Nəzarəti, Ticarət və Sənaye Nəzarəti nümayəndələri və Dövlət Müfəttişliyi nümayəndəsi ilə bərabər istiqraz vermək şəraiti tərtibi və hökumətə təqdimi barəsində iqdamatda bulunsunlar [addımlar atsınlar]. Müqavilənamə əqd edilənədək Dağıstanlılar Cümhuriyyəti hökumətinə 2 milyon pul verilsin. İşbu para barəsində Parlamanın Senoren Konventinə [Ağsaqqallar Şurasına] məlumat vermək. Sonra veriləcək para barəsində iki dövlət Parlamanları və hökumətləri tərəfindən müqavilənamə əqd ediləcəkdir.

Dağıstanlılar Cümhuriyyəti Hökumətin[in] Zaqafqaziya bonlarında iştirak etmək təşəbbüsatını rədd etmək.

22 yanvar 1919 sənə

Daxiliyyə naziri həzrətləri Bakı Bələdiyyə İdarəsinə 4 milyon borc vermək haqqında məruzə pişnihad [təqdim] etdikdən sonra qət edilmişdir:

Daxiliyyə naziri həzrətləri tərəfindən Bakı Bələdiyyə İdarəsinə 4 milyon borc pul vermək haqqında pişnihad edilən

məruzəni təsvib etmək [bəyənmək] və işbu qanun layihəsini Parlamana idxal etmək, o vaxtadək Parlaman Senoren Konventi etilafı [razılığı] ilə həman borc hesabına bir milyon rublə pul buraxmalı.

22 yanvar 1919 sənə

Daxiliyyə naziri həzrətlərinin 1918-ci sənəsinin traktor vergisi vaxtını 1919-cu sənəyədək uzatmaq barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1918-ci və 1919-cu sənələr traktor vergisi vaxtını işbu 1919-cu sənənin 15 fevralınadək uzatmalı.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Ticarət və Sənaye Nəzarətində

Ticarət və Sənaye naziri həzrətləri əmri mövcibincə [əsasında] işbu kanunisaninin [yanvarın] 25-dən etibarən müvəqqəti olaraq mal mübadiləsinə dair müqavilənamələr əqdi [imzalanması] dayandırılmışdır.

Məsai Nəzarətində

* Maliyyə Nəzarəti, Məsai [Əmək] Nəzarətinə müraciətən rica etmişdir ki, Maliyyə Nəzarətinin Maliyyə və büdcə şöbəsinə Nəzarət tərəfindən pişnihad [təqdim] edilən məlumat təcili surətdə göndərilsin.

* Məsai Nəzarəti, Maliyyə və büdcə şöbəsinə nümayəndə göndərmək haqqında Maliyyə Nəzarətinə xəbər vermişdir ki, Şurayi-Vükəlanın [Nazirlər Kabinetinin] 15 yanvar qətnaməsinə baxmayaraq, bu vaxtadək Nəzarət dəftərxanası təşkili üçün para buraxılmadığından, nümayəndə göndərə bilməyəcəkdir.

* Məsai Nəzarəti müvəqqəti olaraq Mirbabayevin mülkündə, Post və Teleqraf Nəzarətində yerləşdirilmişdir.

SALMAN BƏY KİMDİR?

Keçən nömrəmizdə Salman bəy Əlibəyovun danosa bənzər “ərizə”sini dərc etmişdik. Bu ərizənin mahiyyətini anlamaq üçün əlbəttə ərizə sahibinin kim olduğunu tanımaq icab edir. Buna görədir ki, sərlövhə intixab etdiyimiz [seçdiyimiz] “Salman bəy kimdir?” sualına burada cavab vermək istəriz.

İlk dəfə mən mütəəssifanə [təəssüf ki], Salman bəylə tanış oldum Şuşa İcraiyyə Komitəsində. (Bu komitəni ermənilər, indi anlaşıldığı məqsədlə, Qarabağ Komitəsi təsmiyə etmişdilər [adlandırmışdılar]. Şuşalılar bu sözün mənasını indi anlasınlar gərək.)

Bir iclasda “Qarabağ” icra komitəsi əsas etibarı ilə 12 erməni və 12 müsəlmandan mütəşəkkil ikən, müəyyən bir kələklə ermənilər öylə etmişdilər ki, komitədə müsəlman nümayəndəsi 12, erməni nümayəndəsi 35 olmuşdu. Bu münasibətlə müsəlmanlar icra komitəsinə protesto ilə bərabər, nümayəndəlik miqdaratının bərabərləşdirilməsini tələb edirlərdi. Məzuniyyətə getmiş ikən, tələbələr nümayəndəsi olmaq üzrə həman iclasda mən dəxi var idim. Burada birinci dəfə olaraq Salman bəyi tanıdım.

O, dədə-babadan bəy, arvad tərəfi dəxi bəyzadələrdən olan əsl bir bəydir.

Fəqət zəmanəmizin bəyləri ilə Salman bəyin fərqi budur ki, birincilər düz-doğru müəyyən məslək sahibi, müəyyən sinif tərəfdarı ikən, Salman bəy "ümmülvəqt" denilən bir adamdır ki, yel hangi tərəfdən əsərsə o tərəfə əyilər. Məsələn 1917-ci il ibtidaları [əvvəlləri], fevral inqilabının elam [elan] etdiyi hürriyyətləri Zaqafqaziyanın qaranlıq guşələrinə təbşir edərkən [müjdələyərkən], Salman bəyi heç kəs, hətta yaxın dost və qövmləri [qohumları] tanımazdılar. Zira simayi-həqiqiyyəsini [əsl simasını] göstərməyə qorxurdu.

1917 sənəsinin yay fəsli gəldi. Artıq Salman bəy kimiləri Rusiya inqilabının möhkəmləşdiyini hiss etdilər. Bu və onun kimiləri mütləq "sosialist" kəsildilər. Salman bəy də bu cərəyana tabe olaraq sosialist çıxdı. Bu vaxtdan etibarən Salman bəy fəaliyyətə başladı. Birinci müvəffəqiyyətli qədəmi bundan ibarət oldu ki, Gövhər Ağanın "Yuxarı" məscidində (Şuşada), Mir Həsən Vəzirov kompaniyasında birər nitq söyləyərək, bir qədər bəylərdən, xanlardan, burjuylardan, möhtəkirlərdən bəhs etdi və həman gündən etibarən xalq içində təbliğata başladı. Nəticəsi də bu oldu ki, ertəsi gün şəhərin bazarında baqqallardan ibarət olan burjuylara qarşı bir para nagüvara [xoşagəlməz] işlər əmələ gəldi. Bu zəminə üzərinə Şuşada böyük müşkülat törənəcəyi gözlənirdi, fəqət bəzi şəxslərin əks təbliğat və fəaliyyəti iğtişaşın önünü aldı.

Salman bəy fəaliyyətinin ikinci dövrü Cavanşir qəzasında oldu. Ol vəqt bütün Şuşa uyezdində seçki icra edilirdi. Salman bəy mühüm bir məsələnin həllində iştirak etmək üçün Cavanşir uyezdindən Levon Atabekyanın seçilməsinə çalışdı və müvəffəq oldu. Çünki, müəyyən firqədən bunun üçün məvacib alan tutma agent idi.

Daha sonra oktyabr axırlarında bolşeviklər Petroqrad hökumətini əllərinə alaraq Şaumyanı Qafqaziya canişini elan etdikdə, meydan daha da genişləndi. Bu dəfə tavariş Şaumyan Salman bəyin binagüzarlığına [sərəncamına] türk dilində nəşr edilmiş olan "Müsəlman kəndli yoldaşlara" xitab edən intibahnamələrdən [vərəqələrdən] bir neçə yüz min göndərdi. Şübhəsiz ki, neçə dəstə intibahnamə ilə bərabər qospodin yepiskop Vağan ilə "sülhpərvər" Məlik-Şahnazarov vasitəsilə bir dəstə də Nikolay yüzlüyü göndərdi. Salman bəy yüzlükləri cibinə qoyub, intibahnamələri avtomobilə yığıb, Şuşa uyezdinin Üçüncü uçastokuna getdi.

Ağdamın 20-30 verstliyində, Azərbaycana hətta bütün Rusiya və bir çox sair məmləkətlərə deyil, Amerikanın Nyu-York, Vaşinqton həvalisində [tərəflərində] olmağa layiq bir yer var. Bu kəndin özünə məxsus post-teleqraf kantoru, biri Ağdama, digəri Şıx Qərbənd mövqifinə [stansiyasına] olmaq üzrə iki şose yolu, xəstəxanası, böyük məktəbi, pambıq və sairə zavodu, ziraətə məxsus fənnin son ixtiraatından olunan makina və sair ləvazimatı, elektrik işığı və mühərrikləri vardı. Bu kəndin adına "Hindarxı" deyərlərdi. Salman bəy Şaumyanın müraciətnamələrini götürüb həman bu kəndə və onun həvalisinə gəlmişdi.

Bir aydan sonra məzkur [adı keçən] məmur [abadan] və abad kənddən ancaq bir xarabazar qalmışdı.

Sarıcalıda bəyləri kənddən qovub on minlərcə put taxıl və pambıqları qarət edilmişdi. Mirzəhaqverdi kəndindən Əfşara (bu iki kəndin arası 5 verstdən artıq deyil) getmək qorxusuz deyildi. Qətl və qarət hər qədəmdə hökmfərma idi [hökm sürürdü]. Çünki hər kəsin libası təzə və nəğd pulu 100 manatdan artıq olsa, o adam "burjuy" idi. Bu da həman Salman bəy Əlibəyovun bir aylıq fəaliyyəti nəticəsi idi. Bir aydan sonra o ətrafda quldurdan və qaçaqdan başqa "tovariş" qalmamışdı.

1918 sənəsi yay fəsli gəldi. Azərbaycan müstəqillən elan edilərək Azərbaycan Hökuməti təşkil olundu. Hələ Azərbaycan Hökumətinin əmri hər yerdə cari deyildi. Lakin xalq yavaş-yavaş xeyir və şərini qanmağa, dostu ilə düşmənini tanımağa başlayırdı. O zamanlar idi ki, hələ bütün Qarabağ təhlükə altında və Şuşa şəhəri düşmən əlində ikən, camaatın tələbi ilə Salman bəy Əlibəyov asayişi-ümumiyyə [ictimai asayiş] düşməni sifətilə həbs edilmişdi. O vaxtdan bəri Salman bəy Şuşa həbsxanasında yatırdı.

Bir neçə ay keçdi. Qarabağın qara günləri, əsəfnak [təəssüflü] saatları idi. Şəhərdə aclıq, susuzluq; az qalmışdı dövlətli-kasıb qırğını düşsün. Digər tərəfdən, erməni quldurlarından Məlik-Sahnazaryan neçə min nəfərlik çete dəstəsilə şəhərin 14 verstliyində olub, bilavasitə şəhəri təhdid altında bulundururdu. Camaat gecə-gündüz qaraqol çəkirdi.

Bu əsnada zilhiccətülharamın 10-da, Qurban bayramı günü, bir gün əvvəl qəhrəman Azərbaycan ordusu tərəfindən paytaxtımızın düşməndən alınması xəbəri gəldi. Şuşa şəhəri, Şuşa əhalisi tarixdə görmədiyi bir təntənə və dəbdəbə ilə üç gün üç gecə bayram elan etdi. Daha bu bayramın vəsfi qeyri-qabildir.

Ancaq bunu ərz edəlim ki, Azərbaycan-türk millətinin tarixi milli bayramı münasibətilə safdil [sadəlövh] camaat siyasi məhbus olan Salman bəy Əlibəyovun həbsdən azad edilməsini istədi. Hökuməti-məhəlliyyə [yerli hökumət] dəxi bu rəydə olaraq Salman bəyi həbsxanadan azad etdi. Bu şərtlə ki, aralıq sakit olanadək siyasi və ictimai işlərdə iştirak etməsin. Sonra Azərbaycan Hökuməti möhkəmləşərək məmləkət daxilində hərc-mərcə və iğdişaşa yer verməməyə əzm etdikdə və Şuşaya əsgər gəldikdə, Salman bəy asayişi-ümuma müzirr [ümumi asayişə zərərli] bir şəxs olmaq üzrə dübarə həbs edilmişdi.

Nəhayət bir gün, ermənilər bir cinayət münasibətilə, bəhanə ilə Salman bəyi şahid göstərirlər. Müstəntiq, Salman bəyi təhtəlhifz [mühafizə altında] Ermənistana apartdırır. Bu əsnada ermənilər mühafizə əsgərlərinə hücum edərək Salman bəyi onların əlindən alırlar.

Salman bəy həbsdən xilas edildikdən sonra gedib Şuşanın Ermənistan hissəsində (orada iki hissə var: biri sırf ermənilərlə məskun Birinci uçastok, digər[i] sırf müsəlmanlarla məskun İkinci uçastok) sükunət etməyə [yaşamağa] başlamış və erməni təşkilatı həman

Salman bəyin nəfinə [xeyrinə] bir qədər ianə toplamışdır. İştə bu ianədən məst olaraq dünkü bolşevik Salman bəy bu gün Daşnak firqəsinin agenti və monarxistlərin, ümum Azərbaycan istiqlaliyyəti düşmənlərinin sağ əli olmaq üzrə "Ərizə" sərlövhəsi ilə bir danos yazaraq Azərbaycanın istiqlaliyyəti bünövrəsini Hind arxı məmurələri kimi xarabazara döndərmək qəsdilə qazır və müstəqil Azərbaycanın cüzi-layenfəki [ayrılmaz hissəsi] olan Qarabağı işğal etmək üçün Daşnak firqəsinin təhriki ilə əl altından işlər görür.

Dün özünə namuslu bolşevik deyən Salman bəy bu gün daşnakların ianəsinə aldanaraq, bütün Qarabağ mahalını özgələr əlinə vermək istəyir və danosbazlığa başlayır.

Əgər Salman bəydə bir zərrə qədər millət namusu qalmışsa, xəbər versin görək Cavanşir və Şuşa uyezdlərinin hangi 30 kəndinin vəkilidir? Bu kəndlərin adlarını yazsın, o vaxt kənd camaatı onun gözünə tüpürərək deyərlər: Yalan deyirsən, kompanyonun [şərikin] olan daşnaklar qədər həyasızcasına yalan deyirsən. Biz səni vəkil etmədik. Biz türklük, islamlıq və azərbaycanlılıq namusunu daşnak ianəsinə satan alçaqlardan deyiliz!

Qoy bildirki bolşevik, bu ilki daşnak qabı yalayan Salman bəy bilsin, qarabağlı başını, canını verər amma namusuna toxunmağa izn verməz. Qarabağlı ölər amma düşmənə baş əyməz. Ələlxüsus dünya cifəsindən [leşindən] ötrü düşmənə namusunu satmaz.

Son ilin təcrübəsi bunu gözəl isbat etdi. Əgər Salman bəy həman vəkili olduğunu iddia etdiyi 30 kəndin adını yazmazsa bilsin ki, bütün Cavanşir və Şuşa qəzalarının kəndlərini bir-bir soraraq Salman bəy hangi kənd tərəfindən vəkil edildiyini öyrənəriz. Əgər böylə kənd yoxsa, onda Şuşa və Cavanşir qəzalarının düşmən əlinə keçən 30 kəndi camaatına Salman bəy cavab verməli olacaqdır.

Qarabağlı Xəlil

FELYETON

Nəşriyyatımızın əsbabi-tərəqqi və tədənnisi [tərəqqi və tənəzzül səbəbləri]

-1-

Azərbaycanımızda mətbuat, bilxassə kitab nəşriyyatı pək çox zəif və pərişandır. Bu zəif və pərişanlıqdan dolayı oxucularca istifadə və istifazəsi [feyz alınması, bəhrələnilməsi] kafi dərəcədə olmadığı kimi, nəşriyyatı müəyyən bir şəklə qoymaq, ülum [elmlər] və maarifin intişarına [yayılmasına] xidmət edəcək idarələr vücuda gətirmək, müəssisələr təşkil etmək dəxi müşküldür. Zira mətbuat və nəşriyyatımız, ələləksər [çox vaxt] zəif və davamsız əllərlə füqərayi-kasibə tərəfindən nəşr olunmuşdur. Əhalinin avam və savadsızları çox olduğundan, o qədər alıcı olmamış, kitab və mətbuat nəşrinə iqdam [təşəbbüs] edən həvəskar yoxsul isə bir ayın zərfində elani-iflas etməyə məcbur olmuşdur. Ara bir zənginlərdən mətbuat, qəzetə, məcmuə nəşrinə rəğbət göstərən olmuşsa da, o

dəxi ticarət nöqteyi-nəzərindən irəli gəlmişdir. Beş para xəsarəti [ziyanı] görüncə, iqdam etdiyi işindən əl çəkmişdir. Millət və milliyyəti, ülum, ədəbiyyatı yalnız beş paraya fəda etmişlər, istiğnakaranə bir ətvarla [etinasız bir tövrlə] mətbuat və ülum-maarif intişarı [elm və maarifin yayılması] meydanından guşeyi-istirahətə çəkilmişlərdir. Bunların meydandan çəkilmələri, mətbuat və nəşriyyatı pərişan bir surətdə buraxmaları, acizlik və xəsarət qorxusundan deyildir. Zənni-acizanəmcə ülum və maarif ərbabı olmadıqlarıdır. Əgər nəşriyyat idarəsi başında ərbabi-elm və zəka olsaydı, ayda yüz minlərlə para qazanan zənginlər ildə min manat xəsarətdən qorxmaz və mətbuatı çoluq-çocuq əllərinə buraxmaz, dedi-qodudan mütəəssir olmaz, bir sifətlə meydandan çəkilməzlərdi. Millətdə milli və elmi intibah törədəcək müəssisati-elmiyyə [elmi müəssisələr] təsis və nəşri-maarif idarələri təşkil edərlərdi.

Qonşularımız daima can və mal qoymaqla dillərinin, elmlərinin islah və ikmal [təkmilləşməsi] və intişarına [yayılmasına] var qüvvələri ilə çalışdılar, müvəffəq də oldular. Ədiblər, feylesoflar, həkimlər, şairlər, mühərrirlər və sənətkarlar yetişdirdilər. Xaricdən və daxildən edilən mütəəssibanə hücumlara sinəsipər oldular. Zamanın icab etdiyi qüvvətlə müdafiəyə qalxışdılar. Ehrazi-zəfər dəxi eylədilər [zəfər də qazandılar], bizim kimi məğlub və mənkub [bədbəxt, zəlil] olaraq ayaqlar altında qalmadılar.

- Neyçün?

- İş başında milli duyğu, milli hiss, milli düşüncə ilə müsəlləh [silahlanmış] ağıl və zəka ərbabı otururdu.

Nəşriyyat işində yalnız zəngin olmaq kifayət etməz. Ülum və maarif sahibi olmaqla bərabər, nüfuzlu olmaq dəxi lazımdır. Nüfuz olmaz isə əlverişli əsərləri təb [çap] və nəşr etmək olmaz. Lazımınca əhali arasına paylamaz, əsərlər xəlayiq [xalq] arasında nəşr olunmazsa [yayılmazsa], camaat avam qalar. Kəndi tarix, kəndi ülum və ədəbiyyatından məhrum olar. Tarix və ədəbiyyatdan məhrum olan millətin isə səfalət dərəkəsinə [çuxuruna] yuvarlanması tarixən müsbit və mühəqqəqdir [tarix tərəfindən sübut edilmişdir].

Nəşriyyat və mətbuat mə'nən və maddətən sarsılmaz bir qüvvə ərbabı tərəfindən mövqeyi-intişara qonularsa, o əsərlər mütləq mənsub olduğu millətin intibahi-elmiyyəsinə [elmi intibahına], ülumi-ədəbiyyəsinə, fünun və maarifinin təkamül və tərəqqisinə qüvvət verər. Milli duyğu, milli düşüncəni ortalığa açar, saçar. O sayədə hər kəs kəndi tarixini, milli örf-adatını [adətlərini] və ənənati-milliyyəsini [milli ənənələrini] anlar.

Məmləkətdə məktəblər, mədrəsələr, darülfünunların [univeristetlərin] güşad edilməsi [açılması], şairlər və müəlliflər, mühərrirlər və mütərcimlər yetişdirəcək müəssisələr təsis olunar. Hər sinfə məişətini təmin edəcək qədər də maaş verilər ki, o sayədə hər sinif ixtiyar və kəndisinə ixtisas etdiyi sənətin tərəqqisinə çalışar. Nəticədə bu gün kəndimizə mənsub olmasalar da, hər birimizin təqdir və təqdisinə məzhər olub [hər birimiz tərəfindən təqdir edilən və ucaldılan], adları təkrar-təkrar mətbuatımızı "bəzəyən" alman, fransız, ingilis

və rus və sair millətlərin şüəra [şairləri], üdəbası [ədibləri] kimi millətlərinin mənbeyi-iftixarı olan ülum və ədəbiyyat ərbabı meydana çıxar. Bu kimi müəssisələr ələləksər bütün elini, yurdunu, millətini, bəzən hansı millət və dindən olursa-olsun, təbəəsini sevən, maarifpərvər dövlət və məmləkətlərdə bulunur. Bu feyzi-üzmadan [böyük feyzdən] yalnız Rusiya təbəəsi olan bilxassə [xüsusilə] Qafqaziya türk-islamları məhrumdurlar.

Bu məhrumiyyətimizin neçə-neçə səbəbləri vardır. Yeri gəldikcə, tərəfimizdən göstəriləcəkdir. Lakin ən ümdə səbəb, Rusiyada qeyri-rusların, bilxassə türk-islamların Rusiya hökuməti-müstəbidəsinin ruslaşdırmaq siyasəti altında əzilmələri və göz açmalarına imkan verilmədiyidir. Bu "inayəti"-müstəbidanənin [müstəbidlərə xas bu "yaxşılığın"] ən əlası yalnız islamlara aid idi. Lakin milləti-hakimə olan ruslar üçün dövləti xəzinə hesabına həddən ziyadə məktəblər, mədrəsələr, darülfünunlar, qiraətxanələr açılıb və nəşriyyat idarələri, ülum, maarif müəssisələri təsis olunurdu. Avropadan müqtədir müəllimlər, məşhur və mükəmməl məlumat sahibi filosoflar cəlb olunurdu. Təlim və tədris kitabları gətirilirdi. İntibahi-milliyyə və tərəqiyyati-elmiyyələrinə səbəb olacaq hər dürlü vasitələrə təvəssül olunurdu [müraciət edilirdi]. Hətta – Ş. Samiyə nəzərən – türklərin cəddi-əlaları [ulu ataları] olan yakutların çocuqlarını ruslaşdırmaq və onlara rus ülum və ədəbiyyatını öyrətmək üçün Sibiryada, buz səhralarında məktəblər təsisi, o çocuqları dərs vaxtı məktəbə, dərsdən sonra evlərinə aparmaq üçün məccani [pulsuz] arabalar təyin edildiyini bizzat müşahidə etmişəm.

Rusiya təbəəsi türk-islamlara isə böylə ədalətkaranə iltifat və nəvazişlər deyil, kəndi zəhmətləri sayəsində maarif bünövrəsinin vücuda gətiriləcəyi duyulunca dərhal "tatarlara elmi müsaidə yoxdur" deyə amansız cəlladlar əli ilə söndürülürdü. Bakıda "Nəşri-maarif" və "Səadət" məktəb, mədrəsələrinin vəqəsi, iddiamızı sübut edən müsbət [isbatlanmış] dəlillərdəndir. Rusiyadakı türk-islam təbəələrə ancaq və ancaq canilik, qatillik, oğruluq, yankəsiçilik [cibgirlik], çirkinlik və murdarlıqlar irtikab etmək [cinayət işləmək] "imtiyazatı" verilirdi. Casusluq, danosbazlıq məktəbləri güşad edilirdi. Yumruq, qamçı, həbs, sürgün, yeri düşdükdə qətliam "əta"ları ilə nəvazişlər olunurdu.

Varsın şimdi müstəqil yaşamağa layiq millətin ah və ənininin [naləsinin] qılıncdan kəskin, topdan ötgün olduğunu vəhşət-pərvər Nikolay ricali-hökuməti [hökumət adamları] vüzuhuyla [aydınaşkar] anlasın.

Halbuki bir dövlətin hökmdarı və ricali-hökuməti ərbabi-elm və maarifdən təşəkkül edərsə, onların dövründə düha və zəka, ülum və fünun sahibləri çoxalar, sayələrində ülum və maarif şəşəədar olar [parlayar]. Çünki xalq, xüsusən hökumati-mütləqədə [mütləqiyyət hökumətlərində] padişahlarının əhval və hərəkatına tabe olarlar. Əfkar, hökmdarın xoşuna gedən yola yönələr. Daha əhalinin arasında ziddiyyət, cəhalət, səfalət və cinayət hökmfərma [hakim] olmaz. Bəlkə hökmdarlarının əfkar və amalına

təqviyyət etmək [dəstək vermək] üçün onun sevdiyi və təqdis etdiyi [ucaltdığı] ülum və maarif ərbabı olmağa çalışarlar ki, nəticədə müqtədir və məsud bir kütleyi-müəzzəmə [böyük kütlə] kimi yaşamaq səadətinə nail olarlar.

SAVADSIZLARA ÇARƏ VƏ SAVADLILARA İMDAD

Bu axırkı illərdə yazılmış təhriri-nüfusdan [əhalinin sayımından] böylə məlum olur ki, rus əhalisindən hər 100-ə 30 nəfəri savadlı, qalan 70 nəfəri isə bisavaddır. Yəni, 100 milyonluq bir taifənin 30 milyonu təlimli, 70 milyonu da avamdır.

Rusiyanın bu dərəcədə avamlığına yevropalılar arasında "Rusiya qaranlığı" demişlərdir. Filhəqiqə [doğrudan da] bu qaranlıqdan, bu avamlıq cəhalətindən nələr qaldı ki, rus millətinin başına gəlməmiş olsun. 70 milyon camaatı avam saxlayan hökumət, düvəli-müəzzəmədən [böyük dövlətlərdən] sayılmış rus dövlətinin rəzalətinə, bugünkü fəlakətinə bais olmuşdur.

Bəşəriyyətin ən müdhiş düşməni iştə həman avamlıqdır ki, bundan hamıdan artıq Azərbaycan Hökuməti qorxmalıdır. Zira Azərbaycandakı savadsızlıq ruslarınkından daha şiddətlidir. Böylə olan surətdə, vətənin qorxusu andraniklər kimi təcavüzkarlardan daha artıq, vətənin doğma övladı olan cühəla [cahillər] güruhundandır. Zira bunların cahilanə zərbələri, avamlıq nəticəsi olaraq ən dəhşətli fəlakətlər doğurur. Avam millət taxıl taylarını odlar, meşələri qırıb çatar, dəmiryollarını tarmar edər. Molla Nəsrəddin kimi oturduğu budağı mişarlar da, amma bununla özünə hazırladığı fəlakəti anlamaz və bir gün gələr ki, vətəni baltalayıb cəhənnəm uçurumlarına atar. Hələ oğru və quldurluq kimi cinayətlərin də ara-bərəsi kəsilməz.

Millətin savadsızlığı hökumət kişilərini hər an, hər dəqiqə düşündürməlidir. Camaatın avamlığına çalışmış zəvat [şəxslər] bunun "ləzzətini" gördülər. Bu bizim üçün bir ibrət dərsi olsun da, avamlarımızın ədədini mürurla [zaman keçdikcə] əksiltməyə çalışacaq.

Vaxtilə vətənimizdə mütəəddid [çox sayda] seminariyalar, gimnaziyalar və bəlkə akademiyalar açılacaqdır. Lakin bu mədrəsələr, yeniyetmə övladımızın tərbiyə və təliminə olduğu cəhətə, yaşlı-saçlı savadsızlarımıza bunlardan bir fayda yoxdur. Bunlar üçün gərək xüsusi çarələr aranılsın. Mənə qalarsa, 20 yaşından 50 yaşına qədər tamam savadsızları hökmən savad öyrənməyə məcbur etsinlər. Vəqti-müəyyənədə [vaxtında] öyrənməyənləri, mümaniət [müqavimət] göstərənləri təhti-mühakiməyə [mühakimə altına] alıb cəzalandırsınlar. Nəzərə öylə gəlir ki, bu baş tutası məsələ deyil. Lakin hökumətin bu işə meyil və rəğbəti olarsa, buna dair bir qanun layihəsi tərtib verilərsə, aralıqda heç bir çətin iş də qalmaz.

Əvvəla, yüz minlərcə cavanlarımız əsgərliyə dəvət olunaraq hökumət qışlalarında [kazarmalarında] əyləşəcəklər. Zənnimcə bu cavanlara müharibə məşqləri təlimindən əlavə, hökumətin bir vəzifəsi də bunlara türkcə savad öyrətməkdir.

İkincisi, azadəliyi əlindən alınmış bir çox polis və məhkəmə dustaqları həbsxanalarda səhərdən axşamadək bikarcasına yeyib-yatırlar. Bunların da savad təlimi, hökumətin vəzifəsi gərək olsun.

Üçüncüsü, fəhlələrin rifah və asayişinə çalışan Məsai Vəzarəti [Əmək Nazirliyi] bunların savad təliminə dair xüsusi qanun layihəsi tərtib verməlidir ki, mədənlərdə fəhlələr işdən fariğ [asudə] olduqları vaxtlar savad öyrənməyə məcbur olsunlar.

Dördüncüsü, Maarif Vəzarətinin təklifi ilə məktəbləri mövcud olan kəndlərdə müəllimlər axşam kursu açıb kəndlilərə (ayrı məvaciblə) savad öyrətsinlər.

Beşincisi, şəhərlərdə və qəsəbələrdə əsnaf əhlinə savad öyrətmək üçün bunların da qeydinə Sənətkarlar İttifaqı qalaraq, hər sənətçi dəstəsinə məxsus birər savad kursu açmalıdır. Bundan görülür ki, hər sinfin, hər sənətkar dəstəsinin özünə məxsus ittifaqı gərək olsun, ta ki, hər ittifaq da üzvləri üçün birər savad kursu aça bilsin. İndi buyursunlar: baqqallarımız, allaflarımız, hətta hamballarımız belə birləşsinlər, savadsız həmkarlarının da qeydinə qalsınlar.

Məsələnin rəsmi cəhəti qurtardı. Bir qədər də maarif cəmiyyətlərinin fəaliyyətindən bəhs etməliyiz. Bir vaxt var idi şəhərlərimizdə "Nəşri-maarif", "Nicat", "Səfa" cəmiyyətləri maarif yolunda böyük fədakarlıqlar göstərmişlərdir, məktəblər açmışlardır, qəzetələr nəşr etmişlərdir. Bu gün nədənsə bunlardan heç bir əsər zahir olmayır. Səbəb nədir ki, istibdad dövründə çalışıb-çabalayan cəmiyyətlərimiz böylə bir müstəid [əlverişli] zamanda heç bir iş görə bilməyirlər? Millət və Azərbaycan namına [adına] tələb edirik ki, bu cəmiyyətlər axşam kurslarını, cümə məktəblərini, xanımlar kursunu və sair maarif vəsilələrini [vasitələrini] işə-başa salsınlar.

Əlhasil, savadsızlara çarə varsa, o da üç yerdən hasil olacaqdır:

1) Höku-mətdən,

2) Sənətkarlar ittifaqlarından və

3) Maarif cəmiyyətlərindən.

Baxalım, ilk qədəmi hangisi başlayacaqdır!

Bugünkü bahalıq, qəzetə və jurnal kimi maarif mayəhtacını [vasitələrini] öylə bir hala salmışdır ki, daha bir çox türk maraqlıları təkcə bir nüsxə qəzetə almaqdan məhrum qalmışlardır. Bu isə, savadsızlıq dərəcəsinə qədər tənəzzül etmiş olurlar. Bəzi şəhərlərdə qiraətxanalarımız var idi. Bu gün onlardan da bir əlamət qalmamışdır. Yövmiyyə [gündəlik] qəzetələrin maraqlıları indi ayda bir kərə də türk qəzetəsini ziyarət edə bilməyirlər. Buna da bir tədbir lazımdır. Yenə bu məsələdə də hökumətin kömək və imdadına ehtiyac görünür.

Hökumət idarələrinə və ələlxüsus öylə müəssisələrə ki, orada camaat yığıncağı vaqe olur, birər nüsxə türk qəzetəsi göndərmək vacibatdandır. İştə buraya yığılan camaat, sair yoldaşların gəlməsinə müntəzir [gəlməsini gözləyib] oturub qalarkən boş vaxtlardan istifadə edib, bu boş vaxtları qəzetə mütaliəsi ilə keçirə bilərlər. Bu müəssisələrdən nəzərimdə bulunanlar bunlardır:

1) Kənd yüzbaşıları idarələri,

2) İşqollar,

3) Əsgər qışlaları,

4) Həbsxanalar,

5) Şəhər bələdiyyələri,

6) Şəhər mərizxanaları [xəstəxanaları],

7) Müsafirlərə məxsus postaxanalar.

İştə həmin müəssisələrə hökumətin təklifi ilə birər nüsxə göndərilərsə, savadlılar oxur, savadsızlar da qulaq asıb hər iki tərəf faidəmənd olarlar [faydalanar]. Bundan əlavə, Ağstafa, Gəncə, Yevlax, Hacıqabul, Biləcəri, Sabunçu, Xaçmaz və Bakı mövqiflərində [stansiyalarında] nəşriyyat ticarəti ilə məşğul olan şəxsləri vadar etmək lazımdır ki, türk qəzetələrini də məcburən satsınlar.

Tək hökumətin müavinəti ilə iş tamam olmaz. Lazımdır ki, camaatda da bir hümmət əsəri görünsün. Məsələn, nə olar hərgah hamamlar, dəllakxanalar, çayxanalar, əczaxanalar, mehmanxanalar, mərizxanalar birər nüsxə qəzetə alıb müştəriləri üçün saxlayalar. Həm müştərilərin vaxtı xoş keçər, həm qəzetə məlumatından da istifadə alarlar. Əcnəbilər böylə rəftar etmişlərdir. Biz də onların yolu ilə getsək mənzili-məqsədə çatarıq!

Fərhad Ağazadə

MƏTBUAT

Fəhlə konfransının 23 yanvar iclasında, cərəyani-əfkarla qərardadı arasındakı təzadı sayaraq bu qərarları nagəhani [gözlənilməz] adlandırır və bunun səbəbini "Kimlərinsə, kimləri isə aldatması qorxusu" təsəvvüründə görərək, nəhayət əmələ [fəhlə] konfransına "İskra" böylə tövsiyə edir:

Ümum fəhlə hərəkatının təcrübəsi əsası ilə deyiriz ki: "Ən yaxşı siyasət Lassalın siyasətidir – hər nə varsa açıq demək siyasəti. Biz demişik və təkrar ediriz: hal-hazırda tətil etmək heç kəsə xeyir verməz. Ona görə açıqdan-açığa və doğrudan güzəştə getmək lazımdır. Ailə sahiblərinə də, təklərə də 360 manat artırmaq – bu maaşların nə vaxtdan verilməsinin fərqi gözlənmədən – Sentrokaspinin avqustda verdiyi fərqin o biri aylara da tətbiqindən aslı tutulmaq şərti ilə və müştərək müqavilənamənin təcdidi [bərpası] – iştə ağıllı güzəşt üçün əsaslar. Əmin oluruz ki, bazar günkü iclasında konfrans dəxi bu yol ilə gedər."

Əmin oluruz ki, Fəhlə Konfransı məmləkətin və ticarət və sənaət işlərinin vəziyyətini nəzərə alaraq, Məsai naziri həzrətlərinin və firqə rəislərinin səsinə qulaq asar və bunu qəbul edər.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

"Balaxanı mədən dairələrində "Müsavat" şöbəsi!"

21 kanuni-sani [yanvar] səşənbə [çərşənbə axşamı] günü saat 3-də bə'dəzzəval [günortadan sonra] Türk Ədəmi-Mərkəziyyət "Müsavat"ın Balaxanı mədən mərkəzi şöbəsinin sabiq heyəti-idarə əzası [idarə heyəti üzvü] Bünyadzadə Ağanın mənzilində iclas edərək:

1) mədən dairəsindəki şöbənin təcdidi [bərpası];

2) məhəlli-idarə [idarə yeri] təyini və

3) heyəti-idarə intixabı [seçilməsi] məsələləri müzakirə edilərək, şöbənin məhəlli-idarəsi Seyid Məhəmmədzadə Se-

yid Ağanın 59 nömrəli mülkündə olmağı qərara alındıqdan sonra, heyəti-idarə əzası intixabına şüru edildi [başlandı]. Nəticədə əsamisi zirdə mühərrər əşxas intixab edildilər [adları aşağıda yazılmış şəxslər seçildilər]:

Mirzəağa Kərimzadə cənabları sədr, Rəhim bəy Cahangirzadə müavin, Yusifzadə Əbdürrəhim katib, Məşhədi Kərim Məhəmmədzadə (mübəlliğ [təbliğatçı]), Haşim bəy Cahangirzadə, Cabbar Məhərrəmzadə, Məcid Sadiqzadə, Ağa Babazadə, Abdulla Zülfüqarzadə, Mirzə İbrahim Cahangirzadə və Əsgər bəy Məlikyeganzadə xəzinədar.

Sədr: Mirzəağa Kərimzadə.
Katib: Yusifzadə Əbdürrəhim.

* Yanvar ayının 26-da, gündüz saat 3-də Türk Mütəəllimlərinin [tələbələrinin] Abbas Şərifzadənin təhti-idarəsində [idarəsi altında] bulunan "Musiqi və dram" studiyasının ikinci dəfə olaraq iclası vaqe olacaqdır. Üçüncü ali-ibtidai [məktəbi] mülkündə.

* Sabiq Yemelyanov zükur [oğlanlar] gimnaziyası binasında, yanvar ayının 22-dən Bakı Ticarət məktəbinin dərsləri başlanmışdır.

BEZ FƏQƏRƏSİ
[BEZ ƏHVALATI]

Tağıyev fabrikasından çıxan manufaktur barəsində, yəni manufakturu alıb onunla şiddətli dərəcədə ehtikarçılıq [möhtəkirlik] edənlər barəsində əhali arasında cürbəcür danışıqlar və hətta mətbuatda da bəzi narazılıqlar eşidilməkdədir. Ərzaq naziri vəkili Yusifəli Əliyev cənabları tərəfindən bu barədə ciddi surətdə təhqiqat yapılıb, camaat adına alınıb ehtikarçılar əlinə keçən manufakturlar barəsində təftişat davam edir. Hələlik bir neçə nəfər xəyanətkarlardan ələ keçib həbsə alınıbsa da, lakin bəziləri barəsində məlumat yığılır.

Ələlümum [ümumiyyətlə] birdəfəlik kimin adına manufaktur alınıb və kimə çatmadığını bilməkdən ötrü Yusifəli əfəndi qərar qoymuş ki, bundan sonra fabrika kantorasından bütün şəhadətnamələrin surətini alıb, məhəlli mətbuatda dərc etdirsin. Bu səyaqla hər kəs ki, özünə mütəəlliq [aid] manufakturu tamamilə almamış olarsa, o vaxt lazımdır vəkil cənablarına təcili surətdə elan etsin ki, lazımi tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

Alınan məlumat noyabr ayının əvvəlindən başlanıbdır. Çünki ancaq bugündən etibarən fabrika məmulatı Nəzarətin təhti-təftişatına [təftişi altına] alınıbdır. Bugündən etibarən fabrikadan çıxan mallar, tamamən ya Ticarət və Sənaət Nəzarəti və ya ki Ərzaq Nəzarətinin şəhadətnamələri ilə buraxılmışlardır. İştə məlumat budur:

Fabrika kantoru öz ixtiyarı ilə buraxıb Şağan kəndi camaatı üçün 3500 arşın kənd vəkili M. B. Məhəmmədbəyova.

Ərzaq Nəzarəti vasitəsilə buraxılıb: Bakıda Maarif Nəzarətinə 600 arşın, Bakıda K. S. Qasımzadəyə manufaktur 1000 arşın və genə də həman şəxsə hamam üçün qətifə 200 ədəd; Qoraxda R. Musa oğluna manufaktur 12000 arşın; Kürkənddə Balakişi və sairlərinə camaat üçün manufaktur 1600 arşın; Qazax

camaatı üçün D. Amintayova manufaktur 8000 arşın; Fatmayı kəndi camaatı üçün Ruhüləmin və sairlərinə 4000 arşın; Zirə kənd camaatı üçün Muradova 10000 arşın; Hacı Pirverdi məscidi məhəlləsi camaatı üçün Eminova 1000 arşın; Hacıyev məscidi camaatı üçün Şeyx Musa cənablarına 1000 arşın və genə də Hacı Hüseyn məscidi camaatı üçün həman Şeyx Musaya genə də 1000 arşın, Bakıda aptekçi Qolberqə yara bağlayan tənzif buraxılıb 1000 arşın; Şuşa şəhəri camaatı üçün Ya. B. Miralayevə manufaktur 30000 arşın; Dərbənddə hərbi Axtı komitəsi üçün 10000 arşın, Bakıda R. Rüstəmova 1000 arşın; Bakıda vəzarət [nazirlik] qulluqçularının istehlak cəmiyyətinə vəkil Vəlibəyova 11000 arşın; Xeyriyyə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] 20000 arşın; Dərbənd Bələdiyyə rəisinə 20000 arşın; Şuşada Malıbəyli camaatı üçün 10000 arşın; Nardaran kəndi camaatı üçün vəkil Balakişi və sairlərinə buraxılıb 8000 arşın.

Noyabr ayının 24-dən etibarən fabrikanın nəzarəti Ticarət və Sənaye Nəzarətinin ixtiyarına keçdiyi üçün, bugündən sonra verilən şəhadətnamələr tamamilə həman Nəzarətin idarəsindən verilmişdir:

Məhəmmədli məscidi camaatı üçün buraxılır 3000 arşın, Ramana kəndi camaatı üçün Ağasəf Babayevə buraxılır 6000 arşın. Bakıda mağaza sahibi olan Abdulla Dadaşova tənzif ağı 5000 arşın, Bakıda qaraj qulluqçuları üçün 2100 arşın, Bakıda Abbas Rəfiyevə qətifə 200 dyujin, Mərdəkan kəndi camaatı üçün Hacı Məhəmmədə verilib 6000 arşın, Bakıda aptek sahibi Ermansa verilib tənzif 10000 arşın, Bakıda B. X. Cavanşirə verilib manufaktur 500 arşın, Bakıda N. B. Hacınskiyə 200 arşın, Bakıda Nəcəfquluya corab sapı 6 put, Zaqatalda istehlak cəmiyyətinə camaat üçün 50000 arşın, Məlik Rəsulovun balıq vətəgəsi üçün 3000 arşın, Pirşağı kəndi camaatı üçün Gülməhəmməd Q. S. oğluna buraxılıb 6150 arşın, Lənkəran camaatı üçün Yusif Qəribova verilib 6000 arşın, Bakıda Zaydlerə verilib tənzif 15000 arşın, Maştağa kəndi camaatı üçün buraxılıb Muradəli və sairlərinə 20000 arşın, Bakıda İran konsulxanasına camaat üçün buraxılıb 3000 arşın, Balaxanı kəndi camaatı üçün buraxılıb P. Cəbiyevə 6000 arşın, Bakı qazısı üçün Ağa Qədirova buraxılıb 3000 arşın, "Kazbek" fabrikası üçün buraxılıb Tağıyevə 10000 arşın, 2-ci Bakı mövqifi [stansiyası] naçalnikinə buraxılıb 1800 arşın, türk zabitinə verilib 5000 arşın, Türkiyə qoşunu üçün buraxılıb 65000 arşın, poçta və teleqraf qulluqçuları üçün buraxılıb 45 parça, genə də həman qulluqçular üçün buraxılıb 8 dyujin yarım qətifə, Qala kəndi camaatı üçün buraxılıb Hacı Ağaya manufaktur 20000 arşın, K. B. Səlimxanova verilib 10000 arşın, genə həman şəxsə verilib qətifə 1000 ədəd, Nuxu şəhəri camaatı üçün verilib Salamzadəyə 3000 arşın, "Bank" balıq mədənləri [vətəgələri] üçün verilib Vəlibəyova 1750 arşın, Bakıda yəhudilərin ruhanilərinə verilib 2000 arşın, Tağıyev skladının qulluqçularına verilib 7 parça, genə də onlara verilib qətifə 8 dyujin yarım, Yu. Tislenkoya verilib qətifə bir dyujin, genə də həman şəxsə verilib manufaktur 144 arşın, Quba şəhəri ca-

maatı üçün buraxılıb M. R. Tutunova 15000 arşın, Əsədullayev kantorunun qulluqçularına buraxılıb 7 parça, Bakıda Z. V. Vəzirova verilib 2000 arşın, Quba şəhəri camaatı üçün buraxılıb Ağasəf Babayevə 3 kip (tay), general-mayor Xəlilova buraxılıb 700 arşın, Bakıda Yevdokimova buraxılıb 306 arşın, Tağıyevin qulluqçularına buraxılıb 1000 arşın, genə də onlara buraxılıb qətifə 5 dyujin, Bakıda Obşestvenni Sobraniye [Bakı İctimai Yığıncağı] klubunun damını təmir üçün H. Qasımova buraxılıb 3000 arşın, Bakıda Bedenkoya 90 arşın, Mərdəkan camaatı üçün buraxılıb Əlibaba Aslanova 7000 arşın, Bakıda A. Rəfiyevə 5000 arşın, Nuxu camaatı üçün M. B. Səlimzadəyə 3000 arşın, Bakıda bazar taciri Vəlibəyova 10000 arşın.

Bu məlumat, ancaq dekabr ayının 10-cu gününə kimi verilən bezlərin məlumatıdır. Bu günlərdən sonrakı məlumat gələcəkdə dərc ediləcəkdir.

İDARƏDƏN CAVABLAR

İkinci firqə əsgərlərimizdən imzasın[ı] oxuya bilmədiyimiz əfəndiyə: Yuxarıda Mirzə Abbas Şahbazzadəyə yazdığımızı oxuyarsınız.

Molla Haşım Ağaəlizadə əfəndiyə: Doğru deyirsiniz. Sizin haqqınızda səhv olubdur. Təsdiqinə yetişdik.

İANƏ

Xəstə türk əsgərləri nəfinə [xeyrinə] idarəmizə vüsul olub [çatıb]:

Paşa Qurbanov və Aydəmir Musaxanov vasitəsilə müsəlman zərgərləri arasında cəm etdikləri 800 manat;

Sabiqki ianədən idarədə qalmış idi 300 manat.

Yekun 1100 manat.

Min yüz manat Ağaməhəmməd İbrahimzadə cənablarının vasitəsilə lazım olan yerinə göndərilmişdir.

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir: səhər saat 8-dən 10-adək; axşam saat 4-dən 6-yadək. İçəri şəhərdə Malı Krepostnovı küçədə 8 nömrəli evdə. Telefon nömrəsi 36-91. Малая-Крѣпостная ул. д. № 8. Телефон № 36-91.

2603

Doktor Samuil İzrailoviç Kopelioviç

Daxili və əsəbi mərəzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. "914" dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

282

Doktor İ. Q. Sibiroviç

Daxili və uşaq xəstələrini qəbul edir səhər saat 9 - 12-yədək; axşam saat 4 - 6-yadək. Staro-Poliseyski küçədə nömrə 25 (Kolyubakinski küçəsinin küncündə). Telefon nömrə 42-12.

2658

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Qayıdıb əmrazı-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olan naxoşları qəbul etməyə şüru etmişdir [başlamışdır]: səhər saat 10-dan 12-yə kimi; axşam saat 4-dən 6-ya kimi. Ünvan: Parapetdə, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbədə. Telefon: 86-27.

2655

Arvad diş həkimi
M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Petroqraddan gəlmiş diş həkimi
M. B. Şternin

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 2-yə kimi və axşam 4-dən 7-yə kimi. Dişlərə və ağza müalicə edir, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər və qızıl qapaqlar qayırır. Dişləri ağrısız kənar edir. Ünvan: Vorontsovski caddədə Sarkisovanın 22 nömrəli evində, Bakı İstiqraz Cəmiyyəti ilə bir cərgədə.

2642

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Mehmanxaneyi-“Məhəmmədiyyə”

Qubernski küçədə “Azərbaycan” mətbəəsi ilə rubəru [üzbəüz] Hüseynov qardaşlarının 72 nömrəli evində mehmanlardan [qonaqlardan] ötrü təmiz otaqlar hazırdır.

Kamali-ehtiramla İbrahimov

Odun

Bununla əhaliyə elan olunur ki, odun, Xəzər Müstəhlik Cəmiyyəti “Kooperatsiya”-nın Budaqovski və Merkuryevski küçələrin küncündəki (qapısı Budaqovskidən) bir putu 8 manat 65 qəpikdən satılacaqdır. Satış bu kanuni-saninin [yanvarın] 24-dən başlayıb səhər saat 9-dan gündüz saat 3-ə kimi davam edəcəkdir.

İngiltərə Ərzaq komissarı mayor İnvud

T-20

Hökumət mətbəəsi

1919-cu il üçün yanvarın 25-i radələrində yeni və əski üsul ilə türk və rus dillərində divar təqvimi buraxacaqdır. Qiymət tək satışda 8 manat, külli surətdə alanlara 60 prosent güzəşt edilir. Mağazaçılara və külli surətdə alanlara elan ediriz ki, Hökumət mətbəəsi hər cür məktəb dəftərləri münasib qiymətə satışa buraxacaqdır.

Adres: Bakı, Birjevaya küçədə, Skobelevin evində, nömrə 17.

T-13

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir bəy

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Qəzetələrdən

səh. 421. "general Xəlil bəy": Xəlil paşa (Xəlil Qut) nəzərdə tutulur.

Salman bəy kimdir?

səh. 423. "ümmülvəqt": (öz zəmanəsinin anası) hər dövrdə o dövrün qayda-qanunlarına, nizamına görə yaşayan, prinsipləri olmayan. Qəzetdə "ibnülvəqt" yerinə "ümmülvəqt" (öz zəmanəsinin anası) yazılmışdır.

səh. 425. "Qarabağlı Xəlil": bu imza Xəlil İbrahimə (İbrahimov Xəlil) məxsusdur.

Felyeton

səh. 426. "...tarixən müsbit və mühəqqəqdir.": qəzetdə "tarixən" yerinə "tarixi" getmişdir.

səh. 427. "...Ş. Samiyə nəzərən...": Türk yazıçısı, publisisti və dil alimi Şəmsəddin Sami nəzərdə tutulur.

"Əfkar, hökmdarın xoşuna gedən yola yönələr.": qəzetdə "yönələr" yerinə "tökülər" getmişdir.

Savadsızlara çarə və savadlılara imdad

səh. 429. "allaf" (yaxud əllaf): taxıl, un, yem, ot kimi şeylərin alverçisi.

Mətbuat

səh. 430. "...ən yaxşı siyasət Lassalın siyasətidir.": Alman filosofu və siyasi xadimi, alman sosial-demokratiyasının əsasını qoyan Ferdinand Lassal nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

səh. 431. "Mirzəağa Kərimzadə cənabları sədr...": qəzetdə bu cümlənin əvvəlinə "1)" əlavə edilmişdir.

Bez fəqərəsi

səh. 432. "dyujin" (yaxud "dyujina"): 12 ədəd.

İdarədən cavablar

səh. 433. "Yuxarıda Mirzə Abbas Şahbazzadəyə yazdığımızı oxuyarsınız.": Qəzet idarəsinin M. A. Şahbazzadəyə cavabı 24 yanvar 1919-cu il tarixli 96-cı nömrədə çap edilmişdir.